enkelen, wien het bedoelen van stijl geopenbaard werd. Geen der groote kunstenaars sinds vijftig jaren werd door zulke scharen navolgers begeleid. Nimmer trof dit lot in gelijke mate een enkeling. Sinds Gauguin en Emile Bernard in stilte, nog voor den tijd van Pont-Aven, den meester voortzetten, sinds in hetzelfde Provence de edele Van Gogh den meester van Aix z'n vereering betuigde, sinds Maurice Denis z'n „Hommage à Cézanne" schilderde, en Bonnard z'n afhankelijkheid van Cézanne te kennen gaf, is langzaam, en sinds de laatste jaren in steeds sneller tempo, de stroom van navolgers aangezwollen.

Het objectieve bestanddeel in Cézanne's œuvre is bestemd klassiek en traditie te worden. Dit zag hij voor zich, als hij zich het hoofd brak over de voortdurende afwijzing zijner „methode". Het is de oplossing der vormgeving, de opvoeding van het oog tot de ontvankelijkheid voor verborgen charmes der atmospheer, voor de fijnste kleurdifferenties. Hij heeft de zinnen van veel menschen verbeterd.

Cézanne is de groote archaïcus, wiens werk thans te Parijs en over geheel Europa wordt voortgezet, maar wiens gelijke nog niet is opgestaan; geen der navolgers mocht het gelukken ooit den meester te overtreffen. Ook Picasso niet. Misschien dat het epitheton „decadent" ontoelaatbaar is voor een waar artist, maar Picasso is decadent. Wel bereikt hij een verbazend uiterste, maar 't is het fameuse werk van een ontzenuwd man. Hij is 'n uiterste, veel meer dan Cézanne was en daarom is op zijn werk veel minder voort te bouwen dan op Cézanne, die meer de toekomst in zich heeft. 't Gaat buiten eenige school om en er kan nooit een school uit voortkomen. Er is maar een rechte weg die door den tijd heengaat naar 't schoon. Maar wij zijn zwak en 't doel kennen wij niet, maar vermoeden het vaag, waardoor wij allen min of meer van den rechten weg afwijken; eerst door het latere geslacht kan worden ingezien, hoe ver door ons van dien weg is afgeweken. Nu is Picasso veel meer uit de koers gegaan dan Cézanne, en dit is 't, waardoor hij een uiterste te noemen zij. Elke verbizondering is slecht.

Niet het gesproken woord heeft hier den invloed verbreid. Ook is het niet Cézanne alleen, die de jeugd van Frankrijk leidend vooraan gaat. Van Gogh, Gauguin, Seurat, Rousseau vonden en vinden geestdriftigen aanhang. Toch doen de eigenlijke bedoelingen der jongeren een krachtigen invloed van Cézanne erkennen, hoe zeer verscheiden zij onderling ook mogen zijn. Deze verhouding tot Cézanne is in drie groepen van kunstenaars op te merken: de eene wordt gevormd door z'n onmiddellijke navolgers Vuillard, Bonnard, Roussel, geen genieën, maar talenten; de tweede, ver van deze verwijderd en minder saamhoorig, bovendien verstrooid, tot welke men een oudere zou kunnen rekenen, Gauguin, — die later zelf de leider eener school, die van Pont-Aven, zou worden —, toen hij jong was en die Cézanne den „Rembrandt des pommes" noemde *). In zekere mate behoort Van Gogh, die Cézanne waardeerde en met wien hij soms zekere visies gemeen had, hier nog toe en dan de jonge Emile Bernard en schilders als Charles Guérin b.v. Op al deze kunstenaars oefende Cézanne een zeer heilzamen, doch voorbijgaanden invloed uit. Als derde en jongste zou dan die der zoo-geheeten „cubisten" te noemen zijn, voor wie evenals voor Cézanne de „Moderne Kunstkring" hier te lande belangstelling en bewondering

*) Cézanne is voller en ruimer dan Gauguin en vrijer nog van dubieuse elementen. Een gebrek aan strengheid, de Fransche distinctie of liever chic die hem in 't bloed zat, „le joli oeil", heeft hem als zooveel anderen dwars gezeten. Gauguin bezat niet als Cézanne die zelfcritiek, die intellectueele contrôle, die voor alles verbiedt een op effect berekend „lief" schilderij te maken. Op dien goeden weg is Cézanne voorgegaan, evenals van Gogh, waarmee vergeleken Gauguin voor velen uit onzen tijd inferieur is. Ook Vincent is 'n uiterste, maar volmaakt een afgeronde, complete figuur is hij niet. Hij heeft maar enkele werkelijk-mooie, bezonnen schilderijen gemaakt en was nog lang niet waar hij had kunnen eindigen, had hij niet zelf z'n leven ontijdig afgesloten.